

VI Savetovanje mlekara Republike Srpske
Gradiška, 4.-5. mart 2020. godine

TOPLOTNI STRES KAO UZROK SMANJENE PLODNOSTI KOD KRAVA

Doc. dr Milan Maletić

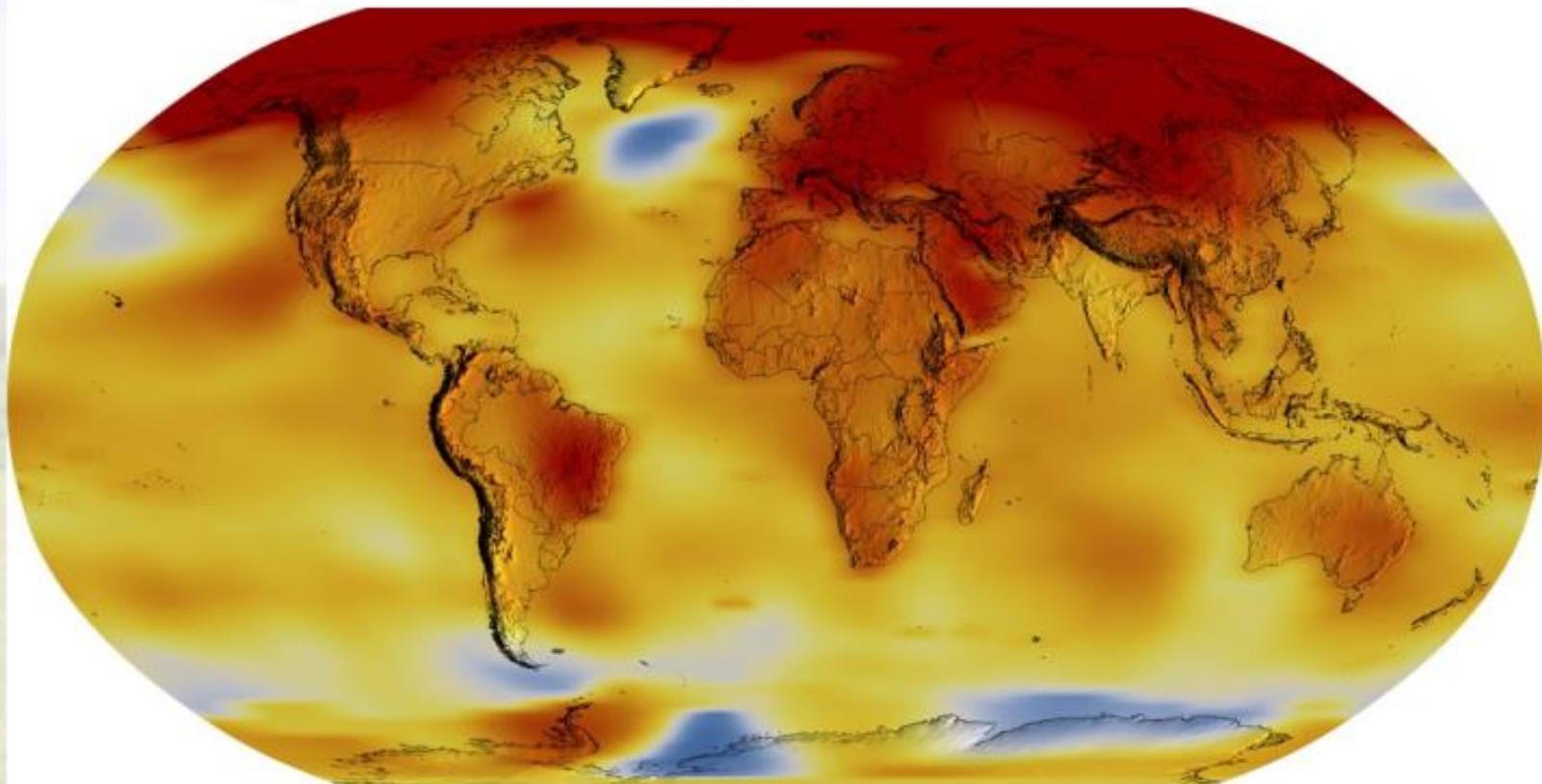
ФВМ

ФАКУЛТЕТ ВЕТЕРИНАРСКЕ МЕДИЦИНЕ
FVM Faculty of VETERINARY MEDICINE

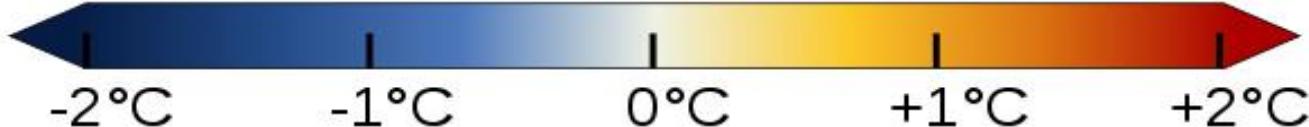
Универзитет у Београду

Globalno zagrevanje

Temperature Change in the Last 51 Years

2015 - 2019 average vs 1951 - 1980 baseline

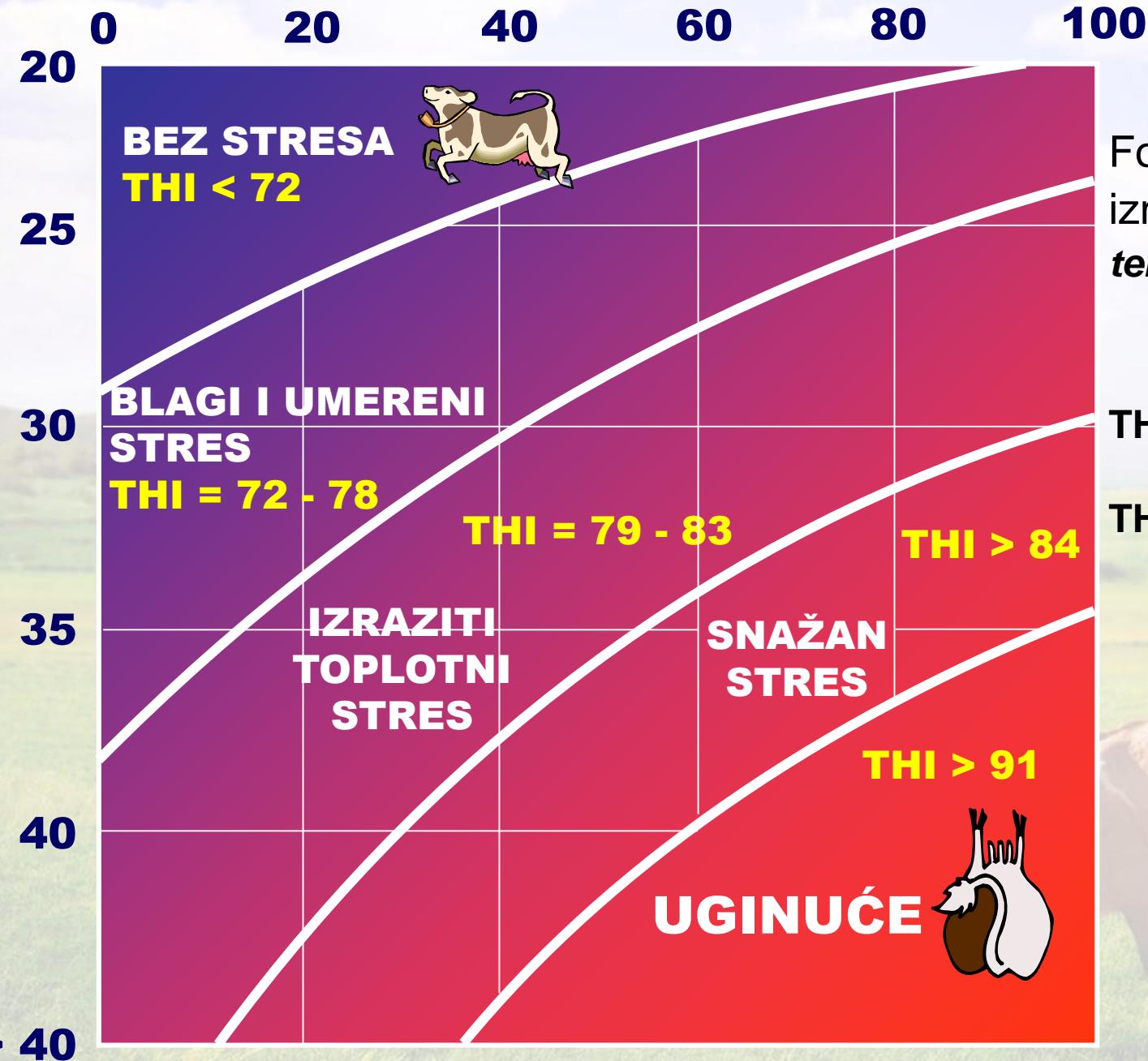
ŠTA JE U STVARI TOPLITNI STRES?

Prema Yousef-u (1985) stres predstavlja promenjeno stanje organizma nastalo pod snažnim uticajem faktora spoljašnje sredine koji svojim delovanjem dovode do poremećaja homeostaze organizma, odnosno izvode iz stanja ravnoteže regulatorne mehanizme unutrašnje sredine.

Relativna vlažnost %

Temperatura C°

Formule za
izračunavanje THI
*temperature-
humidity index*

$$THI = (Tst + Tvt) \times 0,72 + 40,6$$

$$THI = (Tst + 0,36 \times Ttr) + 41,2$$

Temperatura	% Relative Humidity																			
	0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80	85	90	
22.0	64	65	65	65	66	66	67	67	67	68	68	68	69	69	70	70	70	71	71	
23.0	65	65	66	66	66	67	67	68	68	68	69	69	70	70	71	71	71	72	72	
23.5	65	66	66	67	67	67	68	68	69	69	70	70	70	71	71	72	72	73	73	
24.0	66	66	67	67	68	68	68	69	69	70	70	71	71	72	72	73	73	74	74	
24.5	66	67	67	68	68	69	69	70	70	71	71	72	72	73	73	74	74	75	75	
25.0	67	67	68	68	68	69	69	70	70	71	71	72	72	73	73	74	74	75	76	
25.5	67	68	68	69	69	70	70	71	71	72	73	73	74	74	75	75	76	76	77	
26.0	67	68	69	69	70	70	70	71	71	72	73	73	74	74	75	76	76	77	78	
26.5	68	69	69	70	70	71	72	72	73	73	74	74	75	75	76	76	77	78	79	
27.0	68	69	70	70	71	72	72	73	73	74	75	75	76	77	77	78	78	79	80	
28.0	69	69	70	71	71	72	73	73	74	75	75	76	77	77	78	79	79	80	81	
28.5	69	70	71	71	72	73	73	74	75	75	76	77	78	78	79	80	80	81	82	
29.0	70	70	71	72	73	73	74	75	75	76	77	78	78	79	80	80	81	82	83	
29.5	70	71	72	72	73	74	75	75	76	77	78	78	79	80	81	81	82	83	84	
30.0	71	71	72	73	74	74	75	76	77	78	78	79	80	81	81	82	83	84	84	
30.5	71	72	73	73	74	75	76	77	78	79	80	81	81	82	83	84	85	85	86	
31.0	72	72	73	74	75	76	76	77	78	79	80	81	81	82	83	84	85	86	86	
31.5	72	73	74	75	75	76	77	78	79	80	80	81	82	83	84	85	86	86	87	
32.0	72	73	74																	
33.0	73	74	75																	
33.5	73	74	75																	
34.0	74	75	76																	
34.5	74	75	76																	
35.0	75	76	77																	
35.5	75	76	77																	
36.0	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	93	
36.5	76	77	78	80	80	82	83	83	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	
37.0	76	78	79	80	81	82	83	84	85	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	
38.0	77	78	79	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95		
38.5	77	79	80	81	82	83	84	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96		
39.0	78	79	80	82	83	84	85	86	87	89	90	91	92	93	94	95	96	97		
39.5	78	79	81	82	83	84	86	87	88	89	91	92	93	94	95	96	97	98		
40.0	79	80	81	83	84	85	86	88	89	90	91	93	94	95	96	97	98	99		
40.5	79	80	82	83	84	86	87	88	89	91	92	93	94	95	96	97	98	99		
41.0	80	81	82	84	85	87	88	89	90	91	93	94	95	96	97	98	99	99		
41.5	80	81	83	84	85	87	88	89	91	92	94	95	96	97	98	99	99	99		

Termoneutralna zona za krave 5-25 C°

Praktični primjeri toplotnog stresa	[Temperatura ; Relativna vlažnost]	Trajanje (sat/dan)	Manja mlečnost tokom toplotnog stresa [kg/h ; kg/krava/dan]
Prag za stres THI [68-71]	[22°C (72°F) ; 50%]	4	[-0.283kg/h ; - 1.1kg/krava/dan]
Blag do srednji stres THI [72-79]	[25°C (77°F) ; 50%]	9	[-0.303kg/h ; - 2.7kg/krava/dan]
Srednji do ozbiljan stres THI [80-89]	[30°C (86°F) ; 75%]	12	[-0.322kg/h ; - 3.9kg/krava/dan]
Ozibiljan stres THI [90-99]	[34°C (93°F) ; 85%]	Nije Izmereno	

Regulacija telesne temperature

Spoljašnja temperatura: 20 °C

Kondukcija
($\Delta^{\circ}\text{C}$)

Konvekcija
(urin, mlijeko)

Radijacija

Isparavanje vode
(Koža, pluća)

Regulacija telesne temperature

Spoljašnja temperatura: 30 °C

↓
Kondukcija
($\Delta^{\circ}\text{C}$)

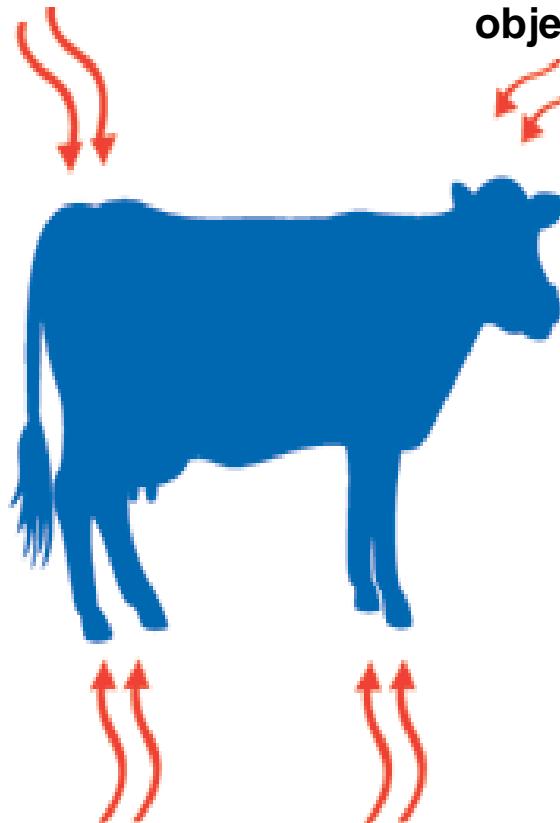
↓
Radijacija

↓
Konvekcija
(urin, mleko)

Isparavanje vode
(Koža, pluća)

Kako krava pokušava da reguliše svoju telesnu temperaturu?

Direktno delovanje sunčevih zraka

Refleksija toplote sa krova ili iz objekta

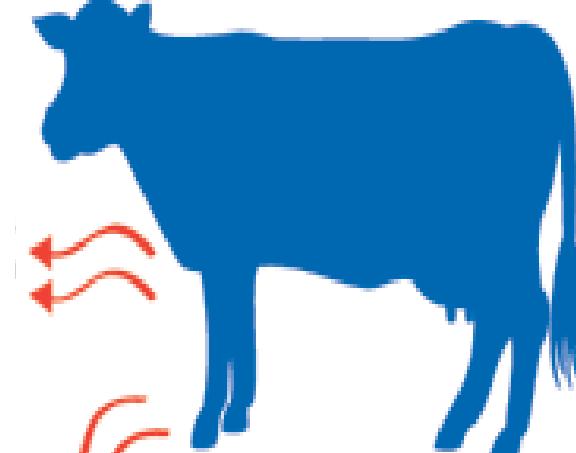
Hladan vazduh koji cirkuliše procesom konvekcije

Odavanje toplote preko kože ugl. noću

Evaporacija povećanom frekvencijom disanja

Znojenje

Kondukcija toplote sa podloge

Zračenje toplote odbijenog od

Kondukcija na hladnu podlogu

Zračenje toplote ka podlozi

Evaporacija-povećana
frekvenca disanja i
preko 70 pokreta u
minuti (26-35)

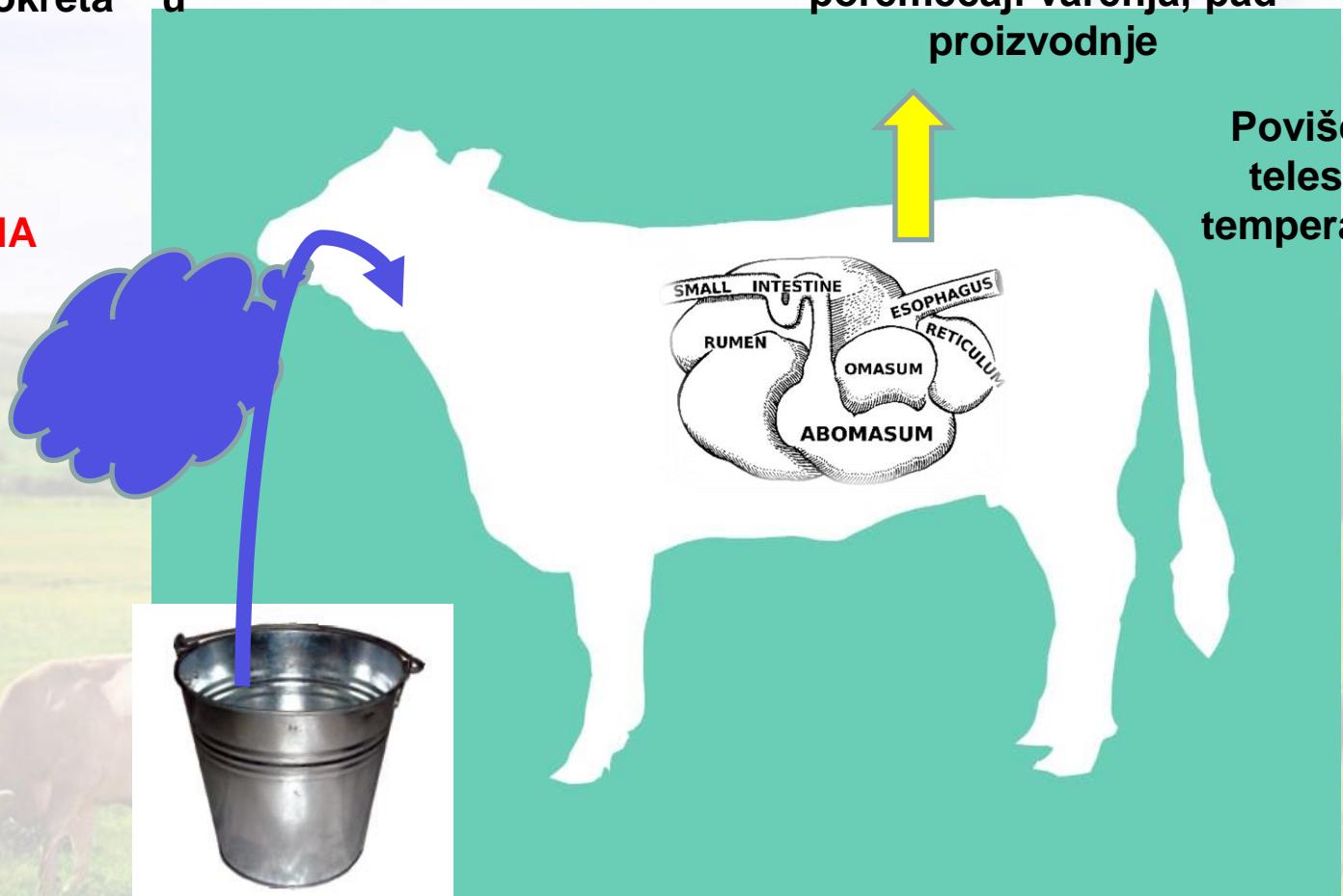
-pad pCO₂

**RESPIRATORNA
ALKALOZA**

Smanjeni unos hrane,
manja sinteza isparljivih
masnih kiselina,
poremećaji varenja, pad
proizvodnje

Povišena
telesna
temperatura

Povećan unos vode, obara TT,
menja osmolaritet buražnog
sadržaja, daje osećaj sitosti, itd

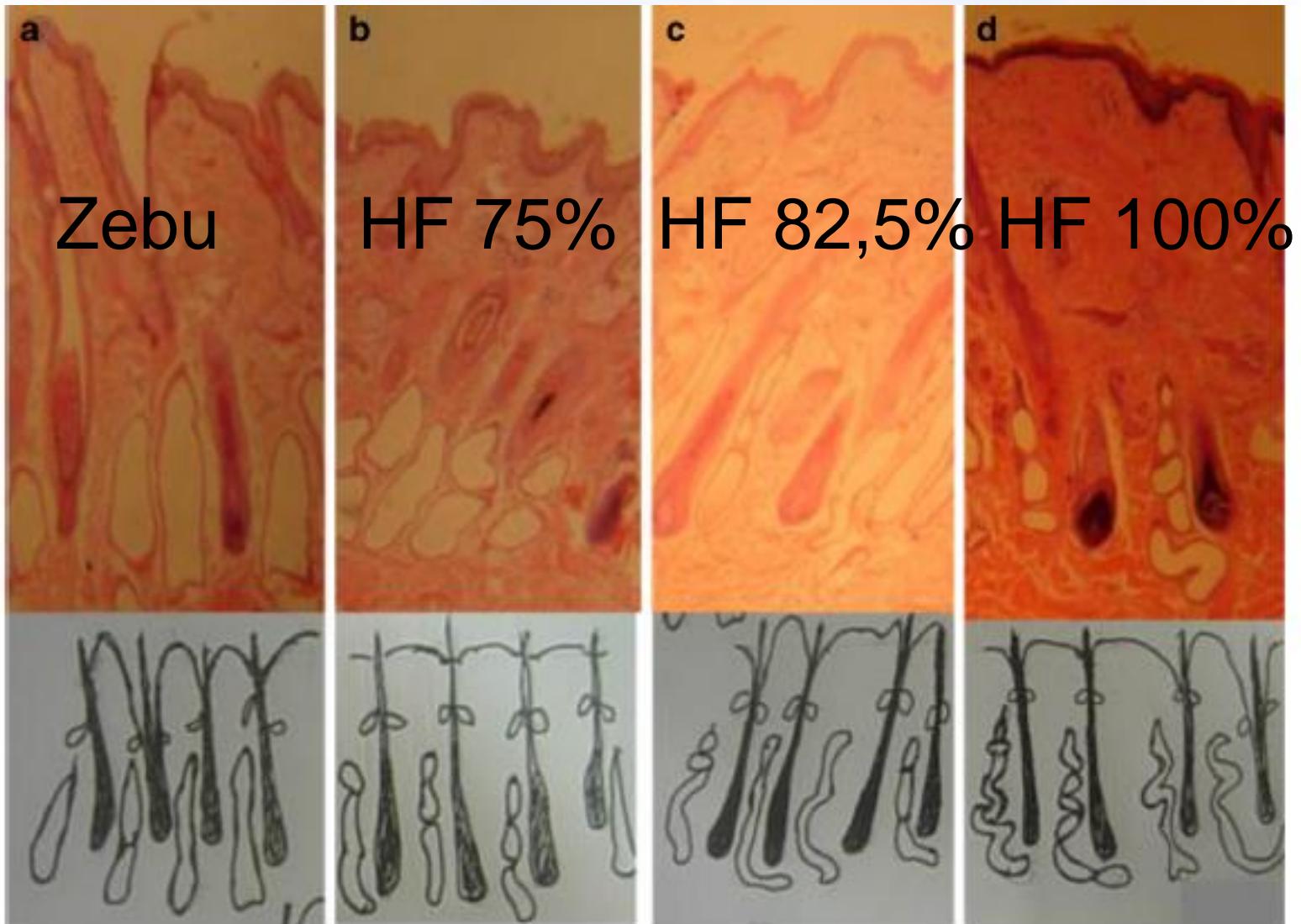

ZAŠTO JE EVAPORACIJA ODNOSNO ZNOJENJE KOD KRAVA PROBLEMATIČNO?

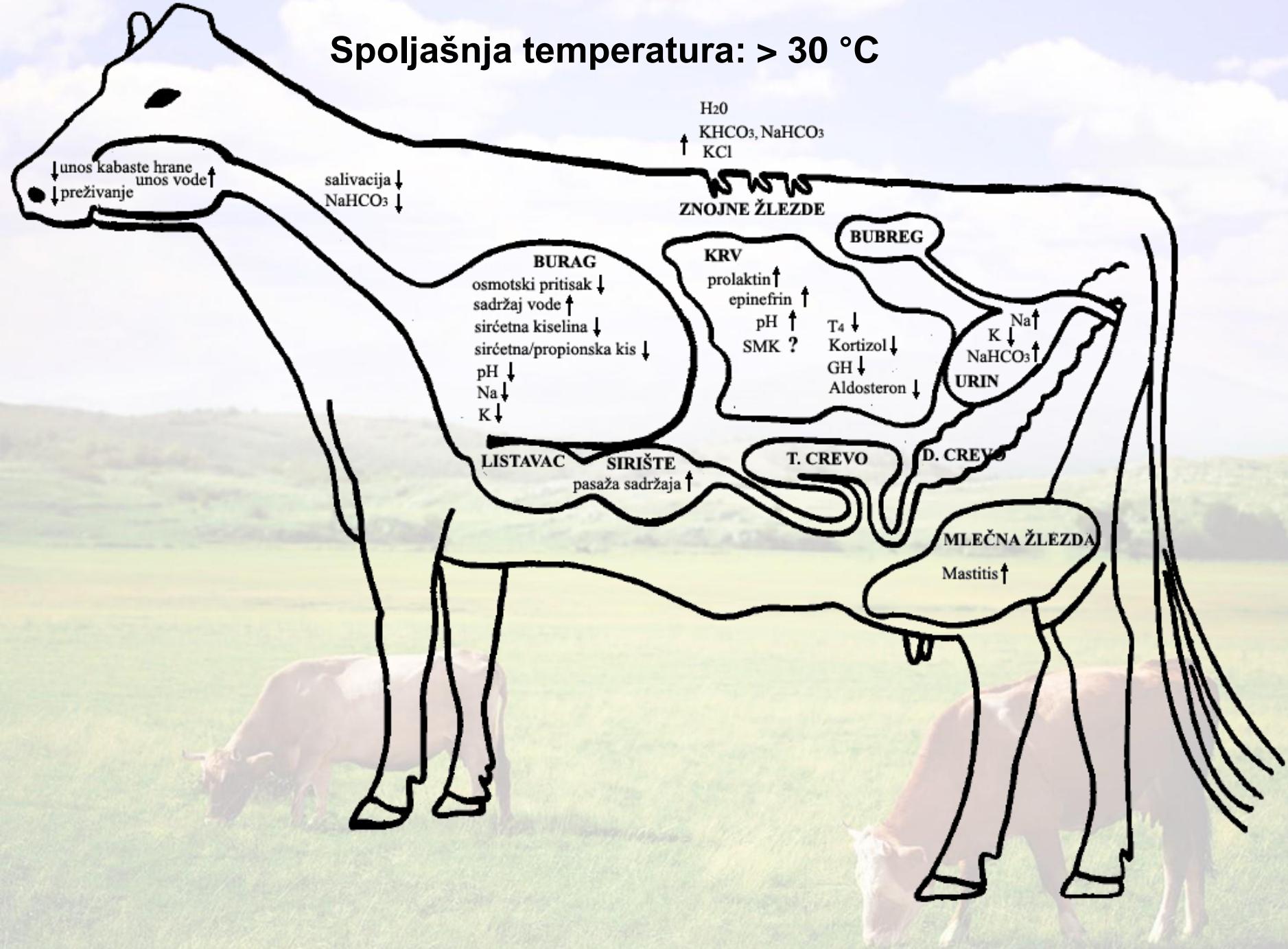

1100
z.žlezda/cm²

Histological picture of sweat glands of **a** Sahiwal, **b** HF75%, **c** HF82.5 %, and **d** HF100% cattle (longitudinal section, $\times 10$)

Spoljašnja temperatura: > 30 °C

TOPLITNI STRES SE KARAKTERIŠE ENDOKRINIM PROMENAMA

Smanjenjem konc.

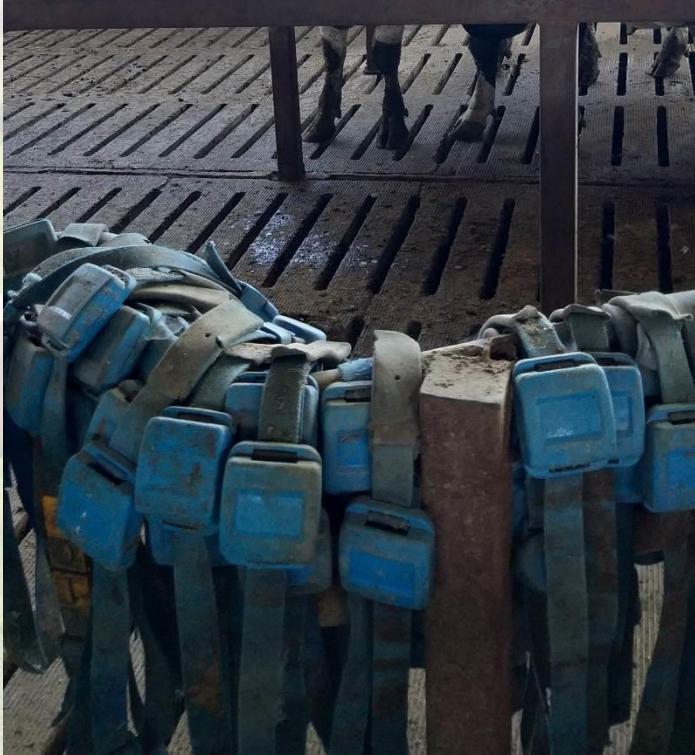
- Thyroxin
- Somatotropin

Povećanje konc.

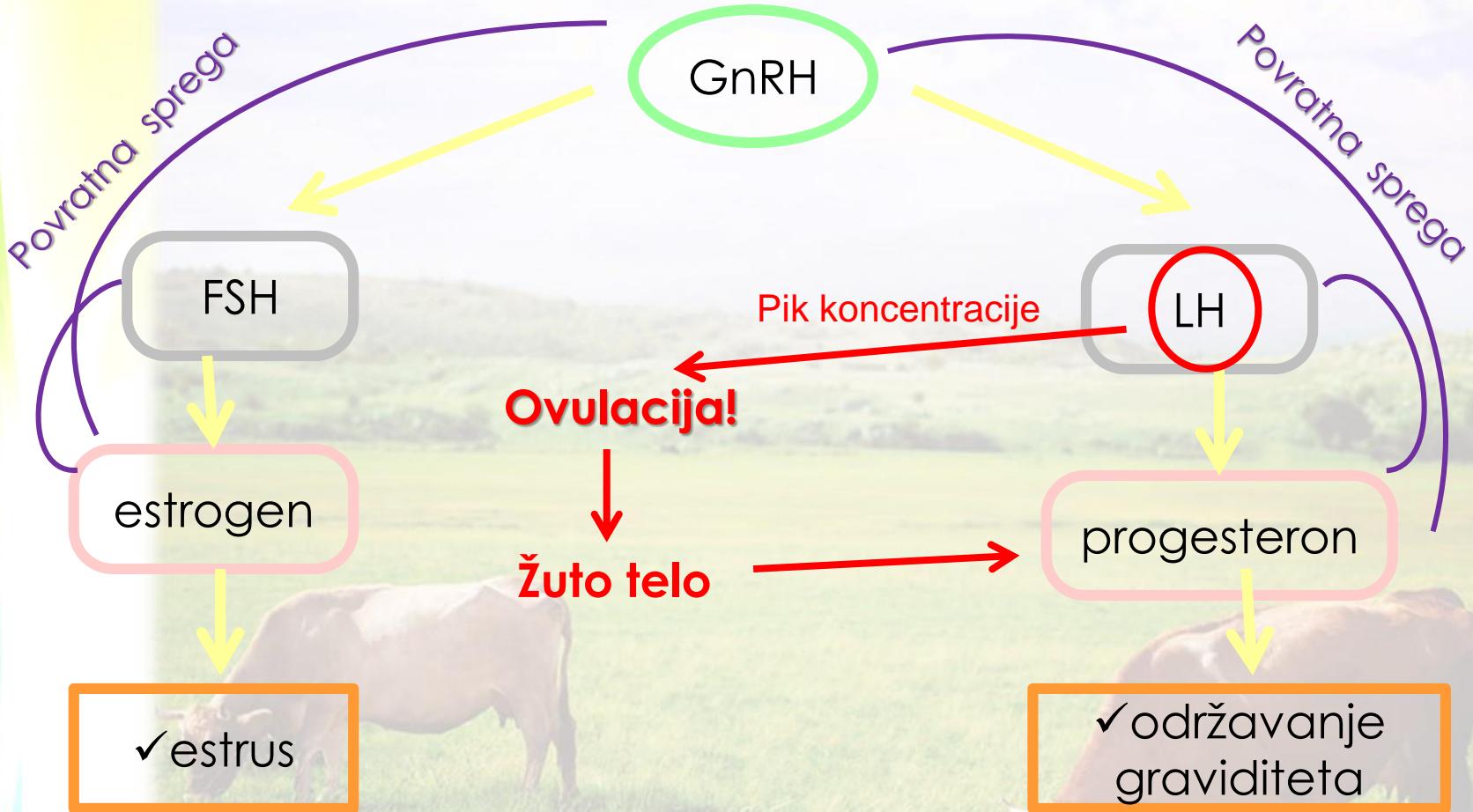
- Adrenalin
- Noradrenalin
- Kortizol
- Glukagon
- Prolaktin

INSULIN

Neurohromonalna regulacija polnog ciklusa

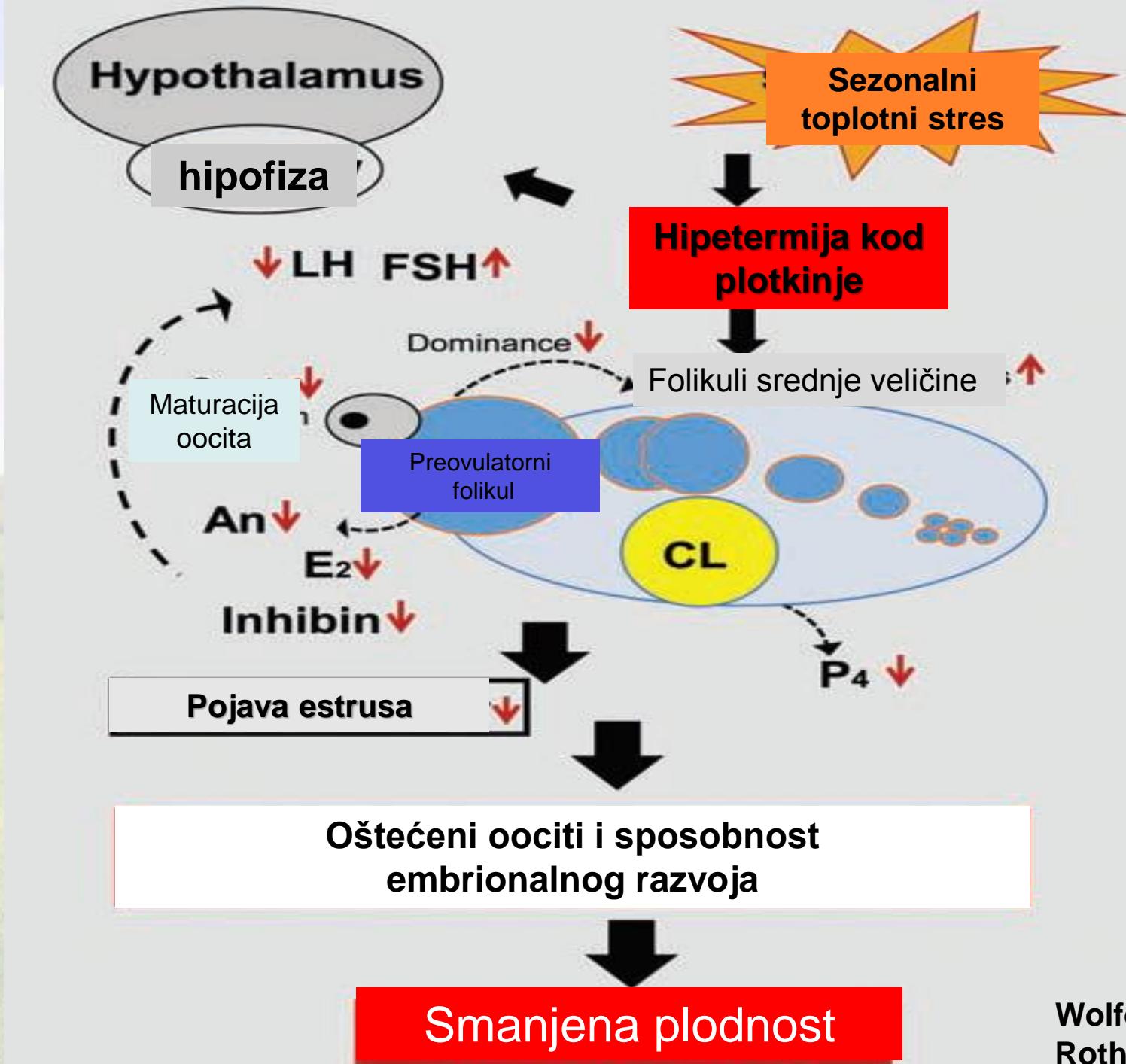

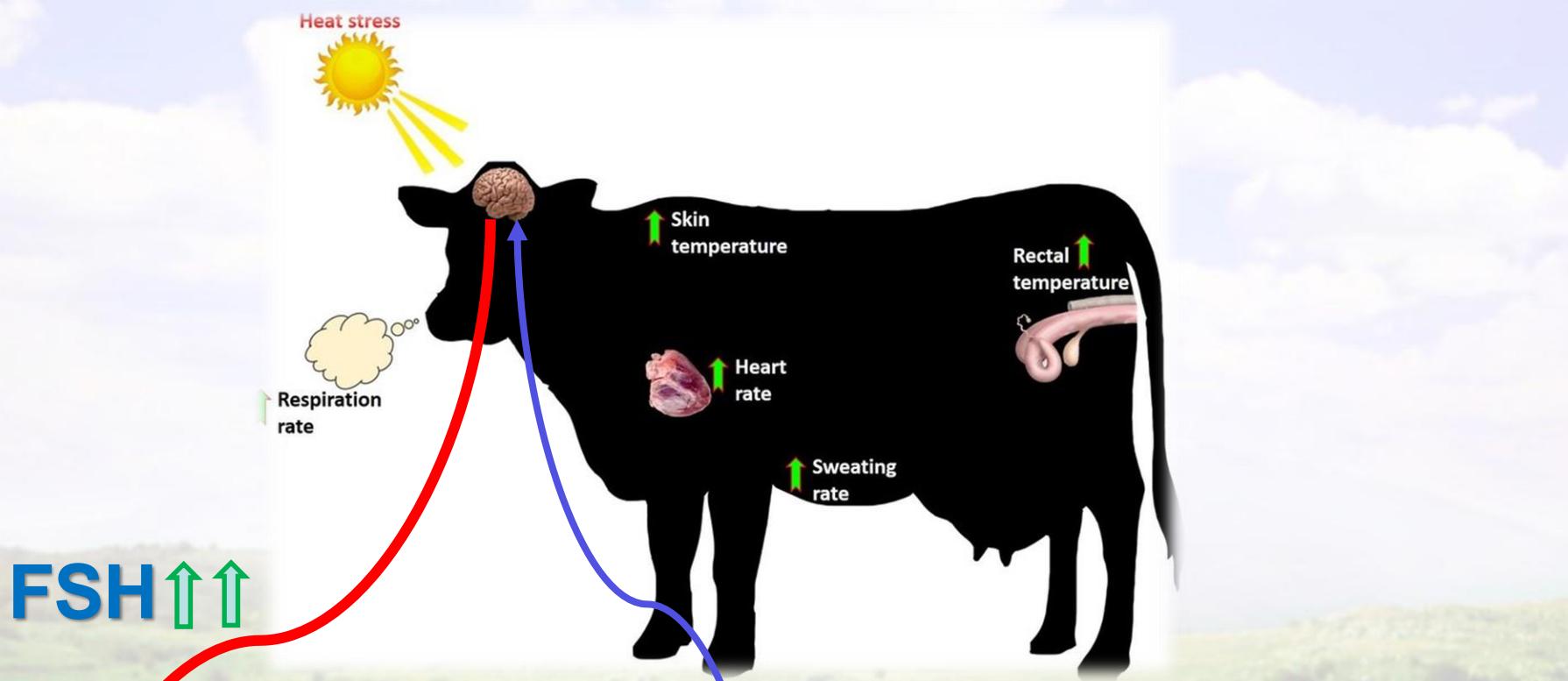
Razvoj folikula tokom polnog ciklusa

- ✓ 2 do 3 folikularna talasa → 1. i 10. dan tj. 2, 9. i 16. dan
  - ✓ Pojavljivanje
  - ✓ Selekcija
  - ✓ Dominacija jednog folikula iz folikularnog pula
  - ✓ Ovulacija ili atrezija dominantnog folikula

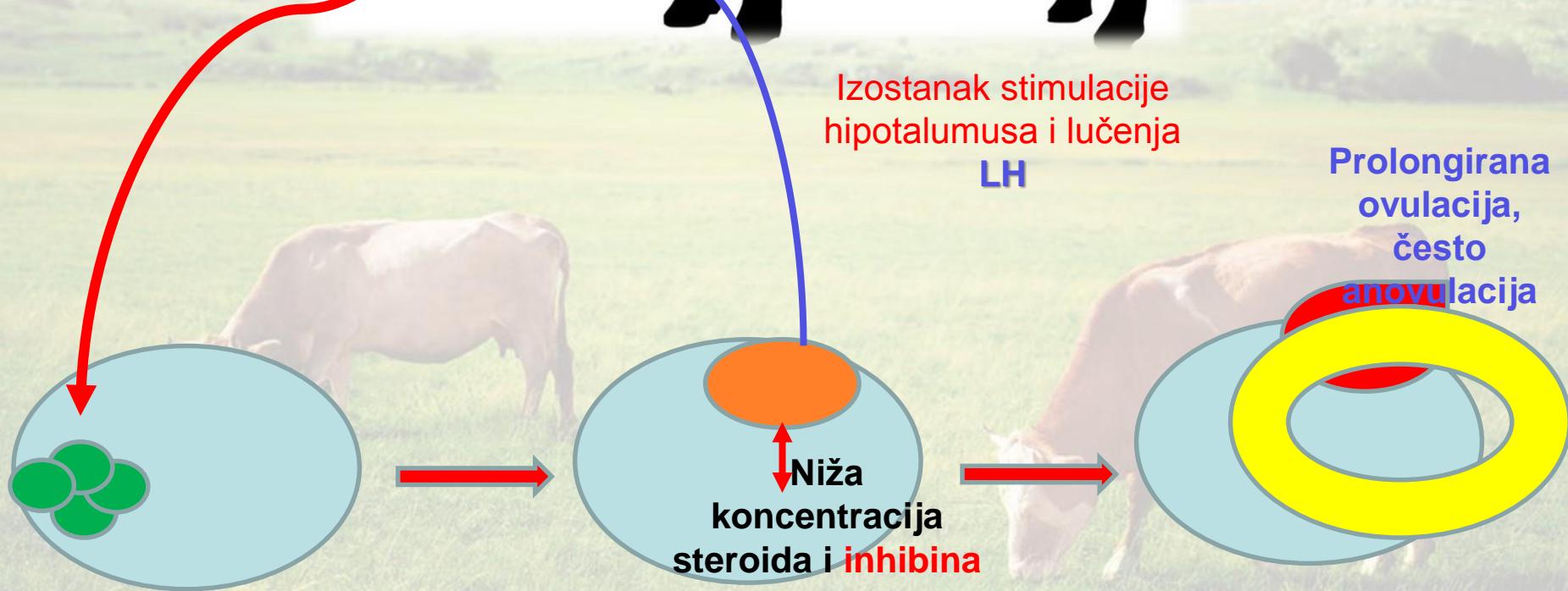
- ✓ 5 do 20 folikula ≥ 5 mm
- ✓ Estradiol i inhibin
- ✓ Ovulacija → 1,5 – 2cm

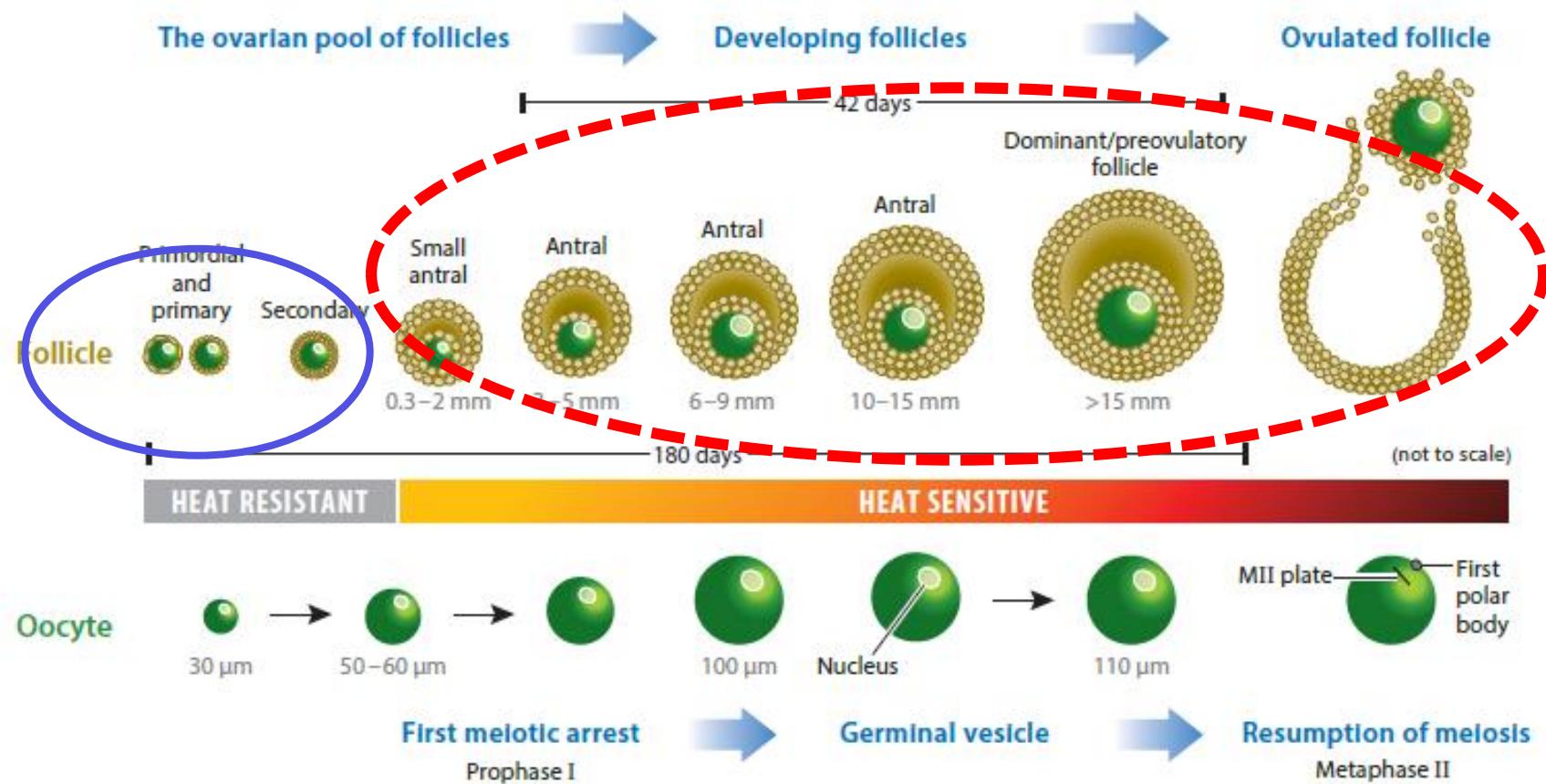

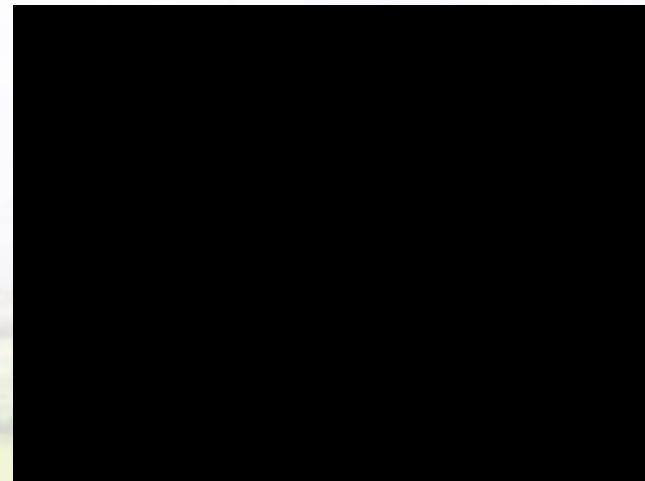
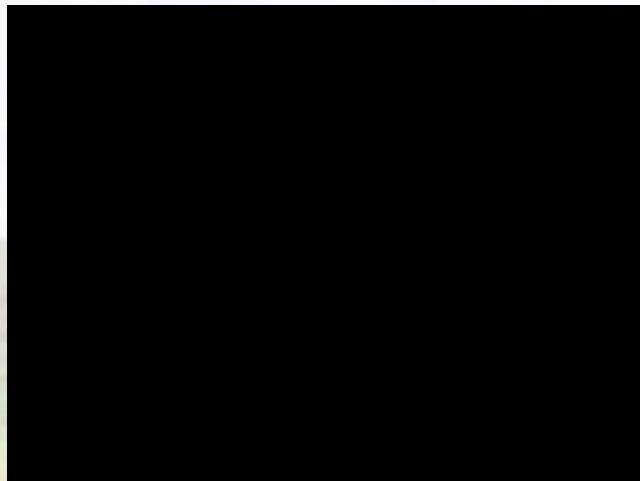
FSH ↑↑

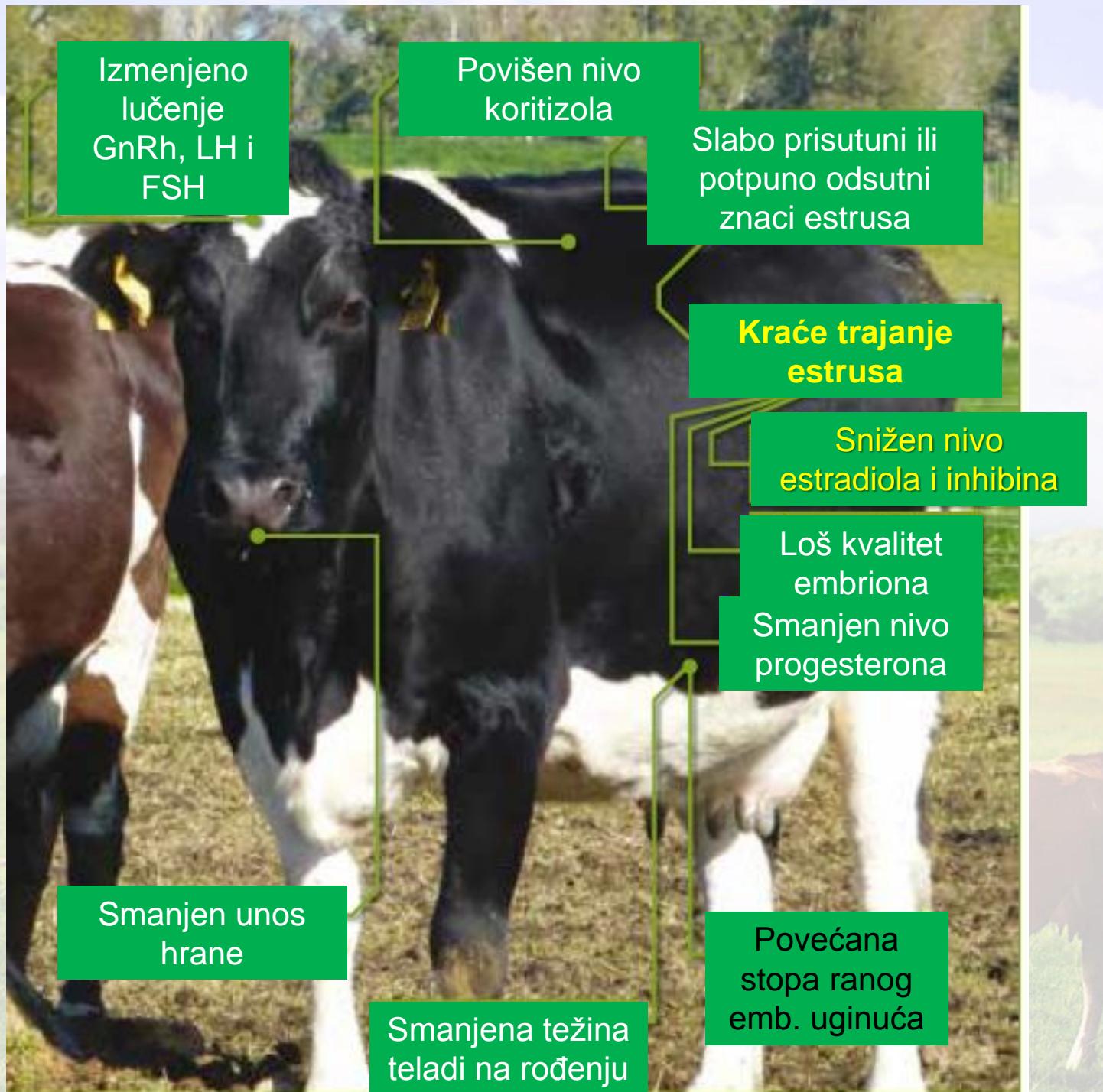

AKO DOĐE DO OVULACIJE, KAKAV JE KVALITET EMBRIONA?

Kvalitet semena i.... sve oko semena!

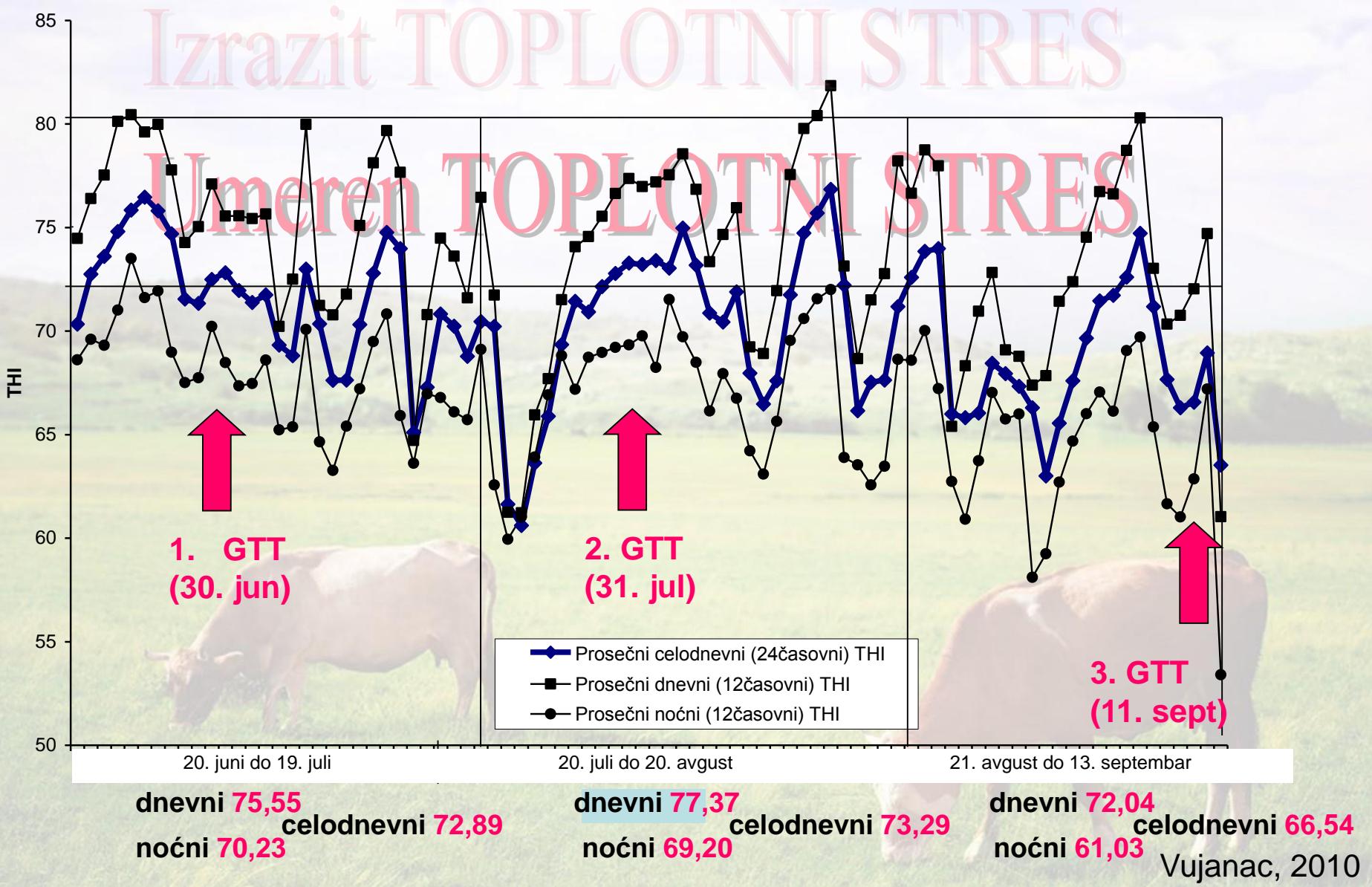
Hormonski protokoli za sinhronizaciju estrusa i ovulacije

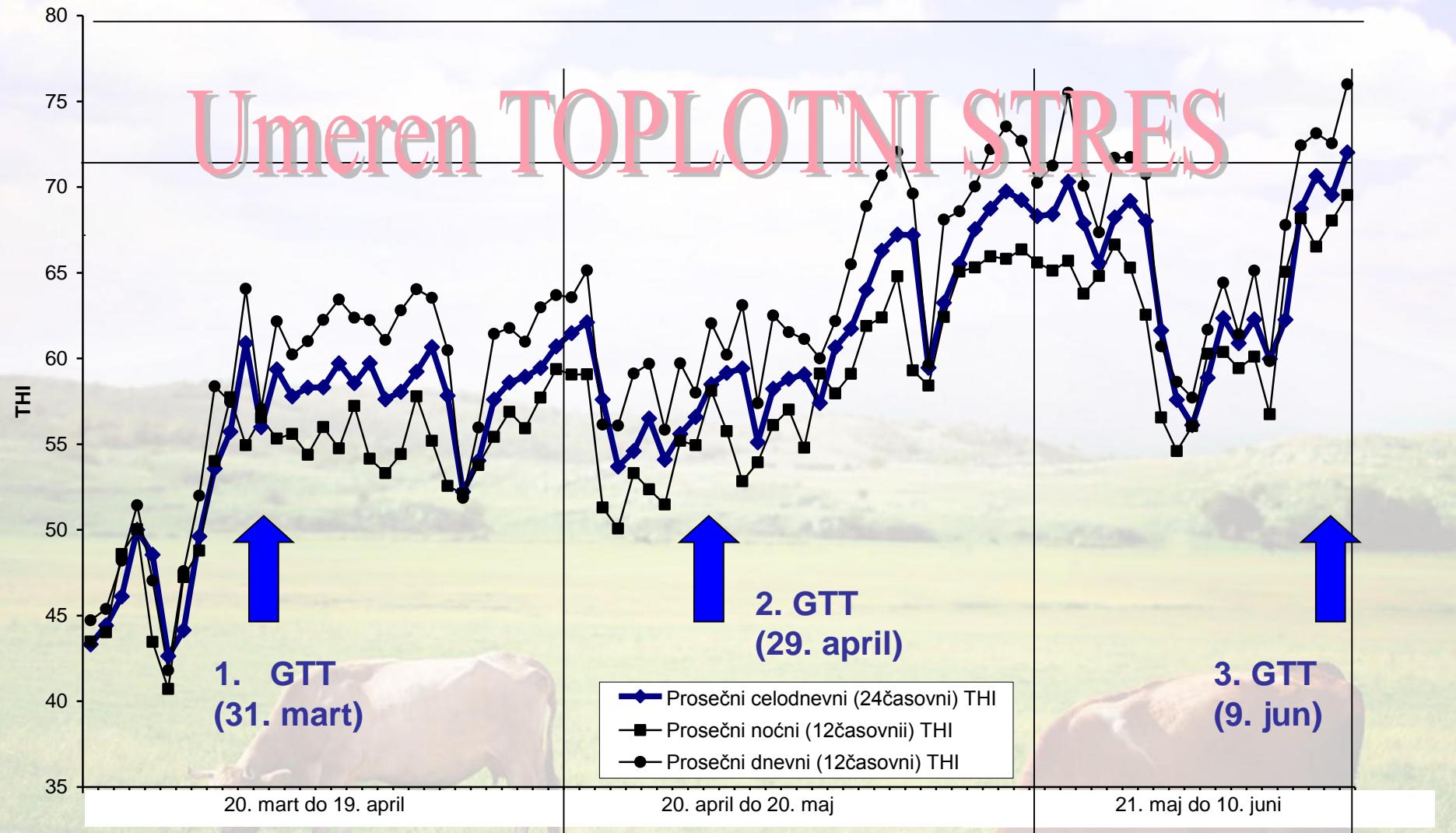
Cidr implantati

Osemenjavanje (sati)	0	8	16	24	32
Koncepcija (%)	37	41	45	41	32

THI – letnji deo ogleda

THI – prolećni deo ogleda

dnevni 57,07
noćni 54,94

celodnevni 56,00

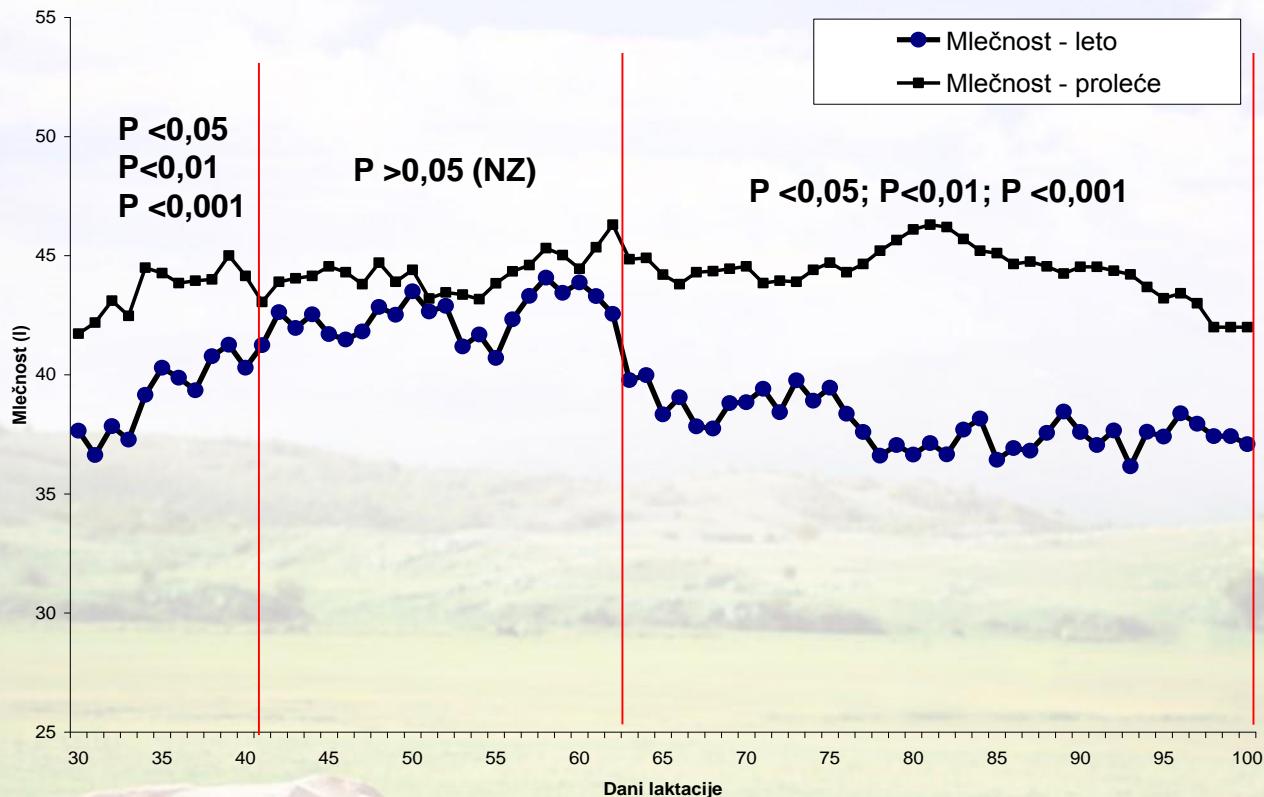
dnevni 62,05
noćni 54,94

celodnevni 58,49

dnevni 75,99
noćni 68,04

celodnevni 72,02

MLEČNOST

	Ukupna proizvodnja mleka po kravi (l) Prolećni period		Ukupna proizvodnja mleka po kravi(l) Letnji period	
	od 30. do 60. dana laktacije	od 60. do 99. dana laktacije	od 30. do 60. dana laktacije	od 60. do 99. dana laktacije
X ± SD	1360,75 ± 170,89	1388,15 ± 177,86	1284,35 ± 140,05	1183,2 ± 105,5

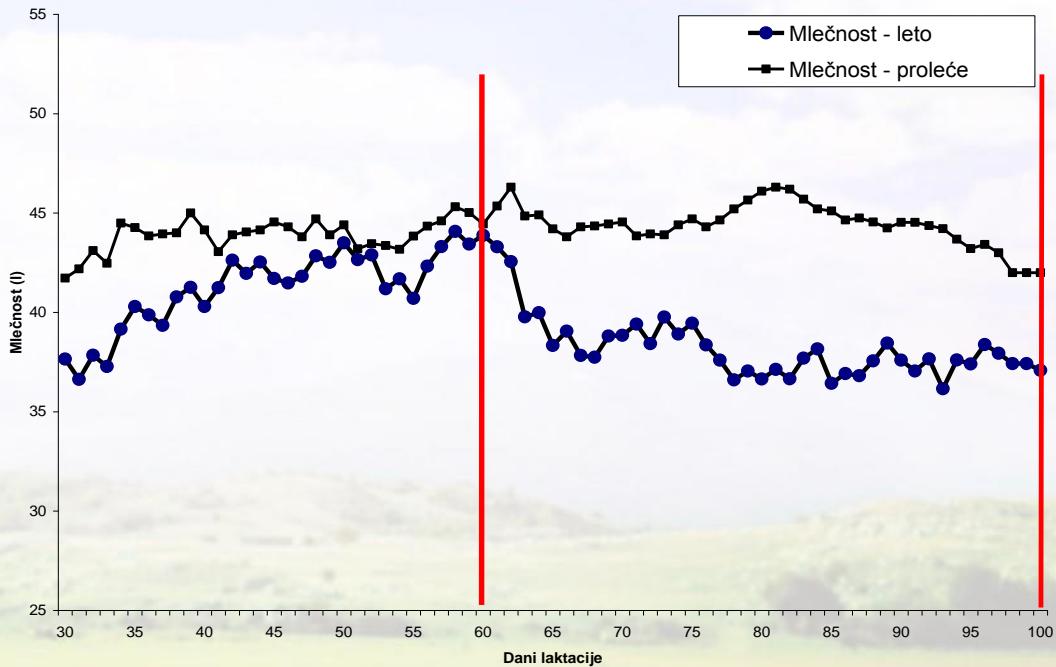
$P < 0,001$

$P < 0,05$

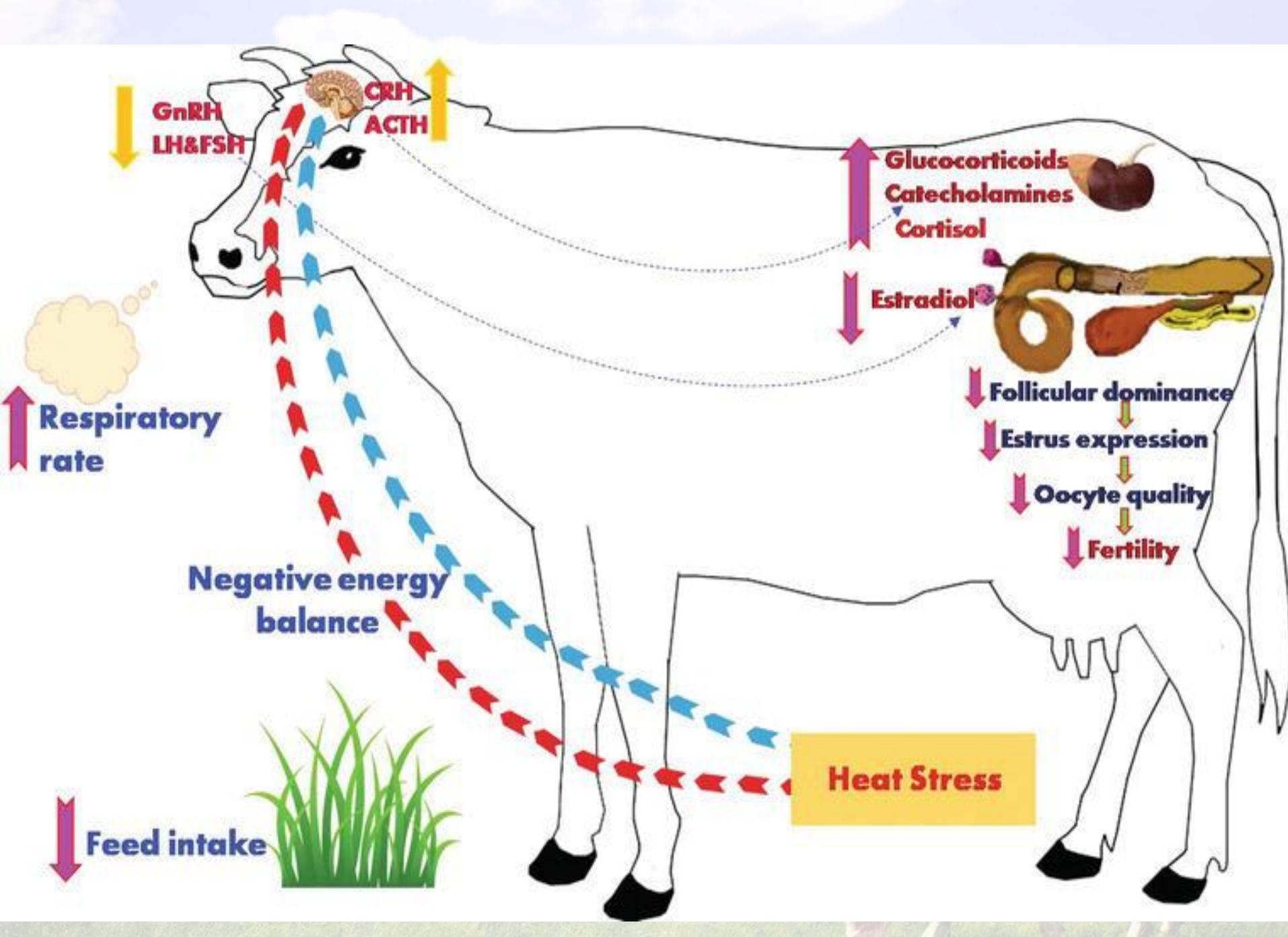
Vujanac, 2010

KONZUMACIJA HRANE

Vujanac, 2010

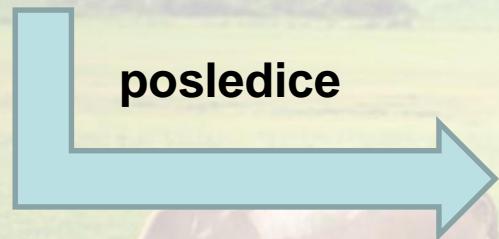

Količina konzumirane hrane		Razlika u prosečnoj dnevnoj proizvodnji mleka između prolećnog i letnjeg dela ogleda	
Od 30 do 60. dana laktacije	Od 60. do 99. dana laktacije		
Prolećni deo ogleda	40,56 kg TMR (22,45 kg SM/154,9 NEL)	2,87 litara	6,32 litara
Letnji deo ogleda	36,29 kg TMR (20,09 kg SM/138,64 NEL)		

Prilagođavanje organizma krava u uslovima topotnog

- **Smanjena količina konzumirane hrane (27 - 30 °C) > 10 do 15 %**
- **Povećan broj respiratornih pokreta > 45 u minutu**
- **Povišena telesna temperatura (> 39,5 °C)**
- **Povećan unos vode**
- **Promena hormonalnog statusa**
- **Intenzivirano odavanje toplote putem isparavanja tj. dahtanjem i znojenjem**

- **Smanjena proizvodnja mleka**
- **Negativan bilans energije ↓ OTK**
- **Respiratorna alkaloza**
- **Acidoza buraga, SARA**
- **Promenjeno ponašanje životinja**
- **Smanjena plodnost krava**
- **Povećan procenat uginuća**

KAKO SE BORITI PROTIV TOPLOTNOG STRESA?

Korekcija obroka

■ Izvršiti „koncentrisanje“ obroka
(kvalitetna silaža + koncentrat)

■ Podela obroka u hladnijim periodima dana (rano ujutru ili kasnije uveče)

■ Aplikacija dodataka u cilju stabilizacije buražne mikrofolore i prevencija SARA (antacidi, žive ćelije kvasca, itd)

**4 litre vode po 1
proizvedenog mleka u
letnjem periodu za 30%
više!!!!**

Zaključci

